

- **Overweging**

Vandaag horen we in de 1^e lezing dat het volk Israël gezondigd heeft en door God is gestraft met ballingschap. Maar we horen ook dat Hij het volk vergeving en een nieuwe toekomst schenkt.

In de evangeliëlezing van vandaag gaat het ten diepste om wie Jezus is. Hij is de Mensenzoon, die de goddelijke macht heeft op aarde zonde te vergeven. Zijn tegenstanders vergissen zich niet: Hij stelt zich op gelijke voet met God. De lamme krijgt te horen: 'Sta op en begeef je op weg'. Jezus volgen betekent: het kwade achter je laten en resoluut de nieuwe weg van Gods koninkrijk inslaan.

God schenkt vergeving en biedt ons nieuwe kansen. We komen het herhaaldelijk tegen in de Bijbel. En dat wordt ook verwacht van ons mensen.

Ik wil met u eens dieper ingaan op dat begrip 'vergeving' en dat eens kritisch onder de loep nemen.

In de christelijke traditie worden wij aangespoord om de ander te vergeven.

Liefst snel. En zelfs zonder dat die ander er om vraagt. Het wordt vaak als een vanzelfsprekende eis gezien. Maar kan dat wel?

Ik wil beginnen met een voorbeeld om U te laten zien hoe ingewikkeld het kan zijn als het om vergeven gaat. U kent ongetwijfeld het t.v.-

Programma 'het Familiediner' van de E.O., waarin wordt geprobeerd familierelaties te herstellen door mensen met elkaar te verzoenen.

Een tijdje terug probeerde een jongere zus haar oudste zus met hun enige broer te verzoenen. Ze hadden al jaren geen contact meer. Volgens de oudste zus omdat hij geen belangstelling had getoond toen zij oma geworden was. De broer kon zich niet voorstellen dat grootouder worden voor iemand zo belangrijk kan zijn. En al helemaal niet dat dit een reden voor een breuk kan worden. Toch wilde hij het contact met zijn oudste zus graag herstellen. Terwille daarvan sprak hij een excuus uit. Niet van harte: het werd hem met de camera's in zijn nek eigenlijk in de mond gelegd.

Ik had me in het begin van de uitzending erover verbaasd dat de broer en jongste zus over hun oudste zus spraken als 'buitenbeentje'. Later werd mij duidelijk hoe betekenisvol dit was. De oudste zus vertelde hoe zij als jong meisje altijd in het café van haar ouders had moeten werken. Dat hoefden haar jongeren broer en zus niet. Daarom was zij een 'buitenbeentje' Haar jeugd was haar daardoor afgenomen. Ze had geen erkenning gekregen voor die inzet, noch van haar ouders, noch van broer en zus. Nu was er iets gebeurd wat zo belangrijk voor haar was, nl. 'oma worden'. En weer kreeg zij die erkenning niet. Daar zat dus veel oud zeer. De oudste zus voelde zich tekort gedaan. Het excuus dat zij aan haar broer vroeg had eigenlijk daarop betrekken, maar dat werd helaas niet uitgesproken. Ik vroeg mij af of vergeving en verzoening wel echt konden plaats vinden als die oude rekeningen niet eerst vereffend werden. Voor de camera was het mooi dat broer en zus weer in elkaars armen vielen en de jongste zus was blij met haar verzoeningswerk. Maar ik was bang dat in zo'n situatie vergeving en verzoening erg kwetsbaar is. Het is wachten

op een volgend incident voor weer nieuwe breuk, als er geen werk wordt gemaakt om eerst de oude wonden te helen.

Vergeven is een ingewikkeld proces en het kost tijd. Het vraagt om een proces, waarin men stapje voor stapje daar naar toe groeit. Vergeven kun je alleen uit vrije wil en niet omdat een ander dat eist, geen familielid, geen t.v-programma en ook geen 'kerk'. We dienen van de gevoelens van het slachtoffer serieus te nemen, bv. de terechte woede van het slachtoffer. En niet voorbij te gaan aan het aspect van straf en dus van gerechtigheid. Gemakshalve spreek ik over dader en slachtoffer, ook al kan vergeving natuurlijk betrekking hebben op zaken die minder ingrijpend zijn. Bij vergeving wordt de dader ontheven van de last van de schuld. De schuld blijft dus bestaan en kan ook niet op een ander worden afgewenteld.

De dader blijft verantwoordelijk voor zijn daden, maar hij kan zich gaan richten op een nieuwe start, op een nieuwe toekomst en kan daarin zijn eigen verantwoordelijkheid op zich nemen.

Noodzakelijk bij vergeving is dat de dader schuld bekent en berouw toont. Hij zal bovendien bereid moeten zijn tot een eventuele genoegdoening of compensatie. Bovendien zal de dader om vergeving moeten vragen of er zich op zijn minst voor moeten openstellen.

Vergeving staat straf niet in de weg. Afzien van straf als een daad van gerechtigheid zou meer kwaad dan goed doen. Straf is immers een antwoord op de morele woede die het onrecht oproept. Daarmee wordt erkenning gegeven aan het lijden van het slachtoffer. Tegelijk is het een uiting van rechtvaardigheid. Straf biedt de ander ook de kans schuld te erkennen. Straf heeft dus een functie in het proces van vergeving en is een voorwaarde voor vergeving.

Niet de schuld maar de boete wordt in de vergeving kwijt gescholden en daarmee vermindert de straf. Je hebt genoeg geboet, wordt eigenlijk gezegd. Vergeving sluit dus straf niet uit, maar het gaat om het stoppen van wraak en agressie als noodzakelijk voorwaarde voor vergeving. Wat wij hoorden in de 1e lezing is daarvan een goed voorbeeld. Als de last wordt weggenomen die de schuld op psychisch vlak met zich meebrengt, bevrijdt dit ook het slachtoffer van wrok en haatgevoelens.

Vergeving bevrijdt dus ook het slachtoffer. Het maakt hem onafhankelijker van de dader. Als er geen vergeving heeft kunnen plaats vinden, is er nl. ook sprake van een zekere macht van het slachtoffer over de dader. De dader staat a.h.w. bij het slachtoffer in het krijt en is van hem afhankelijk om van die last bevrijd te worden. Als de ander vooral uit grootmoedigheid vergeven zou worden, zou die macht alleen maar groter worden. Terecht hoor je wel eens zeggen: je kunt een ander pas vergeven als jij jezelf ook vergeven weet. Een dergelijke ervaring behoed je voor hoogmoed. De motivatie om iemand te vergeven mag dus best ingegeven zijn vanwege je eigen welzijn.

Eigenlijk kun je zeggen in het proces van vergeven worden de rollen van slachtoffer en dader doorbroken. De dader wordt weer mens en is niet langer een duivel. Als dat niet kan, pint het slachtoffer zichzelf en de dader vast op een rol. Het verleden (het niet erkend zijn in het verhaal)

blijft dan het leven van het slachtoffer bepalen met als kans dat het eigen kwaad niet wordt gezien. Immers de kans dat het slachtoffer met wat hem is aangedaan op een (onschuldige) ander gaat verhalen, is dan levensgroot. In het voorbeeld zouden dat de partner of de kinderen van de oudste zus kunnen zijn

Het proces van vergeving begint met inzicht hoe het onrecht is ontstaan. Dat bied je als slachtoffer tevens de mogelijkheid om je in de toekomst ervoor te beschermen.

Een 2^e stap is: proberen te begrijpen waarom het is gebeurd. Als je bijvoorbeeld je opvoeding die je van je moeder gekregen hebt als negatief heb beleefd, kun je nu als volwassene ontdekken dat zij het beste deed wat ze kon doen gezien haar eigen problematische opvoeding. In het verhaal bv. dat er geen geld was voor personeel in het café, ouders het zwaar te trekken hadden. Misschien kom je tot de conclusie dat jij in diezelfde situatie misschien hetzelfde gedaan zou hebben. Daarmee wordt de ander in jouw ogen weer mens en je relateert jezelf. Hertaxatie van een ander maakt dat je én de ander én jezelf moet aanvaarden. Dat betekent ook dat je zelf verantwoordelijk bent voor je leven en je fouten niet op anderen kunt afwentelen.

Een derde stap is dat je bereid bent de dader een nieuwe kans te geven door hem de mogelijkheid van compensatie te bieden. Bv. dat de broer zijn oudste zus alsnog erkenning geeft voor wat zij voor het gezin gedaan heeft. Daarmee geef je als slachtoffer de claim op het onrecht op en ben je bereid te zien dat de dader weer vertrouwen wil opbouwen. In de uiteindelijke 4^e fase van vergeving wordt de verantwoordelijkheid van de dader erkend.

Vergeven is niet hetzelfde als vergeten. De herinnering aan wat gebeurd is blijft noodzakelijk, maar is nu zonder haatgevoelens. Die herinnering krijgt wel een ander doel: nl dat je de verantwoordelijkheid voor de toekomst op je neemt. Dat geldt overigens voor beiden.

Vergeven werkt genezend ook voor het slachtoffer. Het is een hele investering waarvoor een slachtoffer erkenning verdient, zelfs al lukt het niet helemaal.

Maar vergeving is ook een waarde op zich. Het richt zich op het vernieuwen van verhoudingen die in het verleden geschonden zijn, maar het hoeft niet noodzakelijk tot verzoening te leiden. Het is mooi als dat kan.

Vergeven is een keuze, nooit een verplichting. Je hoeft je niet schuldig te voelen als je er nog niet toe in staat voelt. Het proces van vergeving kan veel tijd nodig hebben.

Vergeven getuigt van de raakbaarheid van de mens en van zijn verantwoordelijkheidsbesef voor zichzelf en de ander.

De gekwetste mens die een ander vergeeft, neemt ook de verantwoordelijkheid voor zijn eigen leven op zich en voor zijn kinderen. Anderen hoeven er niet voor te boeten. Een mens kan dit alleen doen vanuit een openheid voor het goede, dat kennelijk diep in ons verscholen ligt. En tegelijk mag je beseffen dat je vergeven ook niet helemaal in eigen hand bent. Uit onszelf beschikken we niet altijd over de kracht om te

vergeven. Het is ook een geschenk, genade zo u wilt. Hierin mogen wij gerust een spoor van Gods handelen in ons leven zien.